

Deklaracija iz Dar es Salaama o proračunskoj transparentnosti, odgovornosti i sudjelovanju*

Tko smo mi

Mi smo građani i organizacije civilnog društva iz cijelog svijeta, ujedinjeni zajedničkim uvjerenjem da su uključivi i otvoreni javni proračuni presudni za stvaranje svijeta u kojemu svi uživaju puna ljudska prava – građanska, politička, društvena, gospodarska, kulturna i ekološka.

U proteklih smo petnaest godina učili, radili i borili se za to da proračuni i proračunski procesi na svim razinama vlasti postanu transparentniji i da omogućuju sudjelovanje javnosti. Pokazali smo da sudjelovanje civilnog društva može bitno popraviti proračunske procese, odluke i ishode i stoga promijeniti živote ljudi.

Vrijednosti našeg svjetskog pokreta

Proračuni se pune sredstvima prikupljenim od građana i prihodima koje donosi javna imovina. Stoga je temeljno uvjerenje pokreta da je sudjelovanje u odlukama vezanima uz proračune osnovno pravo i odgovornost svih građana.

Snažno se obvezujemo na društvenu pravednost i osnaženje najmarginaliziranijih, aktivirajući uključenost i jednakost kao vodilje svih naših djelovanja.

Odlučno se obvezujemo na uzajamno poštovanje i izbjegavanje diskriminacije te potvrđujemo da nećemo činiti razliku temeljem društvenog položaja, nacionalnosti, spola, rase, vjere ili spolne orijentacije, između ostalog.

Izričito potvrđujemo naše skupno iskustvo i cijenimo različitost i fleksibilnost za kataliziranje i podršku inicijativama koje se temelje na tom iskustvu na najprikladniji način za svaki kontekst.

Cijenimo i promičemo horizontalnu suradnju svih koji se u pokretu okupljaju s istim ciljevima. Izričito se zavjetujemo da će pokret slijediti najviše standarde integriteta i proglašavamo neovisnost od političkih stranaka, vlada, unutarvladinih organizacija, medija i poslovnog sektora.

Čvrsto vjerujemo da je stiglo vrijeme za poboljšanje odgovornosti, sudjelovanja i transparentnosti proračuna diljem svijeta. Kako bi se ta preobrazba postigla, okupljamo se oko zajedničke vizije, općih načela, jasnih zahtjeva i plana za djelovanje.

Svijet kakav želimo

Čest je slučaj da su građani, posebno oni koji su najviše marginalizirani, isključeni iz sudjelovanja u odlučivanju o javnim proračunima. Nužno je i moguće promijeniti tu trenutačnu paradigmu pridržavajući se sljedećih osnovnih načela:

- Proračuni moraju biti transparentni, što znači da sve informacije koje se odnose na načine na koji se javni novac prikuplja, raspodjeljuje, troši i nadzire trebaju biti dostupne javnosti na pristupačan, pravovremen i sveobuhvatan način.
- Proračunski procesi moraju biti uključivi, nuditi otvorene i dostatne mogućnosti svim građanima da ostvare pravo na saznanja, sudjelovanje i utjecaj na sve odluke o prikupljanju, raspodjeli i upravljanju javnim sredstvima.
- Proračunska se sredstva moraju prikupljati i trošiti učinkovito, djelotvorno i pravedno te moraju osigurati da javna sredstva ostvare najveći mogući učinak u smanjenju siromaštva i postizanja pravednosti.
- Proračunski podaci moraju biti precizni, oslanjajući se na javno poznate procjene i omogućavati da vlasti troše javni novac na prioritete za koje su dobili odobrenje, smanjujući time prostor curenju sredstava, korupciji i neučinkovitostima.

* Izvorni tekst Deklaracije dostupan je na <http://www.globalbtap.org/declaration/>

- Proračuni moraju biti sveobuhvatni, uključujući sve prihode i rashode, bez obzira na njihovo porijeklo – uključujući međunarodne potpore, para-državne fondove i upravljanje unutarnjim i vanjskim dugom.
- Proračuni moraju biti održivi, omogućujući da javne financije služe općim ciljevima tijekom duljeg razdoblja, sadašnjim i budućim naraštajima.
- Sve razine vlasti moraju redovito i dosljedno izvještavati o proračunima.
- Proračuni moraju biti predmet stalnog nadzora, pregleda i odgovornosti zakonodavaca, unutarnjih i vanjskih revizorskih institucija, medija i građana.

Pozivamo:

Sve vlade na nacionalnim i podnacionalnim razinama da:

1. Priznaju, donesu zakone, propišu i ostvare pravo na informacije općenito i posebno na informacije o proračunima;
2. Aktivno uključe građane i sve ostale dionike u određivanje prioriteta u javnim proračunima – uključujući para-državna i para-fiskalna sredstva – što je ranije i obuhvatnije moguće;
3. Proizvedu te javno i pravovremeno rasprave najmanje osam ključnih proračunskih dokumenata: predproračunsku izjavu¹, vladin prijedlog državnog proračuna, izglasani proračun, proračun za građane, izvještaje tijekom godine, polugodišnji izvještaj, godišnji izvještaj, izvještaj državne revizije;
4. Opsežno izvještavaju o svim financijskim tokovima i institucijama, uključujući one kojima se upravlja izvan formalnog proračunskog procesa;
5. U javnim proračunskim dokumentima i postupcima uključe sva sredstva koja se koriste za primjenu javnih, fiskalnih i ekonomskih politika, bez obzira na porijeklo tih sredstava;
6. Osiguraju nezavisnost zakonodavnih vlasti i državne revizije i omoguće im dostatna sredstva za povećanje kapaciteta i učinkovito ispunjavajne nadzornih funkcija;
7. Objavljuju i razdijele proračunske informacije u jednostavnim i pristupačnim oblicima putem svih mogućih sredstava, uključujući digitalne formate za pristup podacima putem interneta, javnih knjižnica, informacijskih centara itd.

Zakonodavne vlasti da:

1. Povećaju kapacitete kako bi se mogli pridržavati ustavnih obveza kao predstavnici prvenstveno i najvažnije potreba ljudi, a ne vlasti ili svojih interesa;
2. Poduzmu sve potrebne korake za poticanje smislenog i sveobuhvatnog sudjelovanja građana u donošenju odluka o javnim proračunima i postupcima primjene, putem javnih rasprava i podnesaka;
3. Pozivaju na odgovornost vlasti za prikupljanje javnih prihoda i prikladno ili neprikladno trošenje javnih sredstava.

Javne revizijske institucije da:

1. Povećaju kapacitete za provođenje nadzornih dužnosti kojima utvrđuju odgovornost vlasti za trošenje javnih sredstava;
2. Suraduju s civilnim društvom u provođenju društvenih revizija;
3. Suraduju s civilnim društvom i zakonodavnim vlastima u razvoju načela javnih rashoda, upravljanju para-državnim i para-fiskalnim sredstvima kako bi se bolje utvrdili, obznani i tražili pravni lijekovi za pogrešno korištenje javnih sredstava;
4. Provođe potpuno nezavisnu reviziju nad vlastima i utvrđuju odgovornost vlasti za prikupljanje i korištenje javnih sredstava u skladu s izglasanim javnim proračunima;
5. Nadzorom obuhvate sva javna sredstva, uključujući sredstva izvanproračunskih institucija, kako bi u potpunosti osigurale odgovorno raspolaganje sredstvima.

Medije da:

1. Igraju ulogu od javnog interesa osiguravajući da se naširoko razumiju i šire precizne informacije o javnim proračunima;
2. Prate i obavještavaju javnost o svakom slučaju pogrešnog korištenja javnih sredstava;

¹ U Hrvatskoj su to smjernice ekonomske i fiskalne politike

3. Naglase slučajeve kada civilno društvo i građani doprinose poboljšanju upravljanja javnim financijama;
4. Suraduju s organizacijama civilnog društva i građanima, pružajući im prostor za širenje informacija i raspravu o saznanjima o praćenju proračuna.

Međunarodne institucije i donatore da:

1. Podrže široki i duboki angažman građana i ostalih dionika u pitanjima javnih proračuna;
2. Naglase vladine dalekosežne obveze da budu odgovorne prema građanima;
3. Suraduju i podržavaju vlade u poticanju pravovremene izrade i objavljivanja informacija o javnim proračunima, ustanovljavanju procesa u kojima bi sudjelovali i dostizanju najviših standarda odgovornosti;
4. Suraduju i podržavaju zakonodavna tijela i revizijske institucije u poticanju izvršavanja nadzornih dužnosti i stvaranju i objavljivanju pravovremenih i važnih informacija o javnim proračunima kako bi pozivali vlasti na odgovornost;
5. Pruže vladama pravovremene, precizne i opsežne informacije o potporama koje pružaju u njihovim državama, u oblicima koji su kompatibilni s državnim proračunskim sustavima i postupcima;
6. Unaprijede prakse kojima bi poboljšali svoju i transparentnost vlada te odgovornost prema građanima.

Građane i predstavnike civilnog društva da:

1. U napore za ostvarenje socijalne pravde i ljudskih prava uključe istraživanja o javnim proračunima, nadzor i zagovaranje;
2. Zahtijevaju od vlada i zakonodavnih vlasti informacije o javnim proračunima i obrazuju se o proračunskim pitanjima;
3. Potvrde i zahtijevaju pravo na sudjelovanje u proračunskom procesu;
4. Koriste zakone o pristupu informacijama ako oni već postoje i zahtijevaju njihovo donošenje ako ne postoje;
5. Priključite se našem pokretu.

Pozivamo sve vlade i dionike iz svih sektora da zajedno doprinose uspostavljanju i institucionalizaciji globalnih propisa i standarda čime bi proračunske prakse postale transparentnije, odgovornije i participativnije, kako bi se osiguralo puno ostvarenje ljudskih prava diljem svijeta.

S engleskog prevela Irena Klemenčić